

Роль інституту комісаріату освіти в період Гетьманату П. Скоропадського

Здобутки уряду у створенні нової системи освіти були чималі. Є різна оцінка серед науковців досліджуваного періоду про роботу даного уряду у сфері освіти.

Актуальність теми визначається важливістю органів управління у розвитку та функціонування освіти. Адже досвід накопичений нашими попередниками на початку минулого століття має істотне значення і в сучасних умовах реформування освіти.

Питання розроблення нового плану управління освітою в Україні було постійно у полі зору нового керівництва. З огляду на те підготовлений попереднім міністерством освіти план шкільного управління вимагав радикальних змін.

Спеціальна комісія, під головуванням В. Науменка, виробила проект управління освітою, який ліквідував губерніяльні і повітові комісаріати народної освіти та шкільні ради при них, а відновлювалися старі кураторії шкільних округ – на кожну губернію та директорів народних шкіл на кожний повіт.

Хоч інститут комісаріату був ліквідований, але все ж таки Міністерство народної освіти і мистецтва (далі - МНОМ) 28 червня 1918 р. повідомило про організацію з'їзду комісарів освіти України. Завданням цього форуму було “розглянути становище та завдання інституту губерніяльних та повітових комісарів”. Серед актуальних питань цього форуму було обговорення організації управління школами всіх ступенів. Було розглянуто питання становища державних і приватних шкіл, а також значення місцевих самоврядувань у проведенні українізації шкіл”. Також передбачалось з'ясування ситуації з виданням українських підручників та втілення плану “Єдиної школи”. З'їзд проходив 11-14 липня 1918 р. Там були обговоренні питання управління освітою, правовий статус навчальних закладів, вивчення українознавчих дисциплін і таке інше. На початку роботи з'їзду виникли гострі дискусії серед учасників цього форуму. Комісар із Катеринославщини І. Труба наголосив на тому що, доки не буде підготовлено новий план управління школами, права сучасних шкільних округ слід передати губернським комісарам. О. Дорошевич та А. Лещенко виступили з аналізом діяльності департаментів середньої і початкової школи, а також з пропозицією створити інститут комісарів для поліпшення роботи національної школи в Україні. А. Синівський вважав, що там, де відсутні комісаріати, вкрай незадовільно вирішується питання українізації шкільної освіти. Результати роботи комісарів, як зазначав В. Андріївський – свідчать про позитивні наслідки їх праці “незважаючи на перешкоди... зробили багато. Після більшовицького повстання праця була налагоджена і вища початкова школа була уже українізована”. Що ж стосується середньої школи, “то там саму ідею комісарів старались знищити. Багато представників середньої школи нехтували навіть відповідати на запитання комісарів”. 12 липня з'їзд відвідав міністр освіти М. Василенко який у ході своєї доповіді відзначив, що: “найбільше Міністерство освіти дбає про справу управління школами на місцях: шкільні округи будуть згодом скасовані, не пізніше 1-го лютого майбутнього року; їх права будуть передані самоврядуванням, а Міністерство освіти залишить собі лише функції нагляду та контролю”. М. Василенка цікавило ставлення комісарів до батьківських рад, їх роль в шкільному управлінні та в справі українізації, а також взаємини, що склалися між земствами та учительськими спілками.

Результатом роботи цього з'їзду був ухвалений меморандум до міністра освіти, у якому, зокрема, зазначалося, що середня школа знаходиться в стані деморалізації через вороже ставлення як з боку частини громадянства, так і вчительського персоналу, сформованого переважно російським урядом. Були визначені проблеми нижчої і вищої школи. Для зміни існуючого становища пропонувалось: надати губернським комісарам права шкільних округ, ліквідувати Комісаріат шкільних округ, поширити компетенцію губернських комісарів на всі типи шкіл, терміново призначити комісарів там, де вони відсутні, у першу чергу – на Харківщині.

З'їзд затвердив резолюції, які були спрямовані на піднесення авторитету вчителя національної школи, прискорення темпів українізації, активізацію діяльності комісарів освіти. В резолюціях, зокрема зазначалось запровадження українізації з майбутнього 1918-1919 н. р. у перших, підготовчих класах та державних гімназіях. Нові державні гімназії мали відкриватись тільки з українською мовою викладання до того часу, поки українські гімназії не прирівнялися у відсотковому відношенні до народів іншої національності в Україні. Там, де українські гімназії містилися в одному будинку з іншими школами, українські гімназії мали бути зрівняні з іншими школами в правах користування приміщеннями і всіма науковими засобами. Але незважаючи на такі далекоглядні перспективи у розвитку національної освіти виконання рішень з'їзду гальмували органи державного управління.

Загалом інститут комісаріату відіграв важливу роль у сфері реформування освіти. Навіть якщо зважити, що інститут був ліквідований, але результати їхньої роботи були вагомими і мали безперечне значення для функціонування освітньої галузі в період гетьманату П. Скоропадського.